

daktilo1984

Dünya Endekslerinde Türkiye - IV

Derleyen:

D84 Araştırma ve Analiz Birimi

Bülten, Ağustos 2023

Avrupa
Birliği **sivil**
düşün

Dünya Endekslerinde Türkiye – IV

Global düzeyde alanında uzman sivil toplum kuruluşları ve akademik birimlerin hazırladığı endeksler, tüm dünyada ülkeleri belirli alanlarda ölçüp değerlendirerek sıralamalar yaparlar. Bu tür endeksler, ilgili alanda ülkelerin dünya çapındaki yerini görmek, ülkeleri birbirleri ile karşılaştırmak ve her bir ülkenin yıllar içinde ne yönde ilerlediği ya da geri kaldığını tespit etmek için son derece yararlı veriler sunarlar.

D84 Araştırma ve Analiz Birimi tarafından her ay hazırlanan endeks raporlarıyla Türkiye'nin farklı alanlarda dünyadaki durumunu ortaya koymayı hedefliyoruz. Bu ayki raporumuzda OECD verileri kapsamında Türkiye'nin istihdam verilerini karşılaştırmalı olarak ele alacak ve ayrıca Türkiye'nin LGBTİ+ hakları konusundaki karnesini ortaya koyacağız.

Türkiye'nin İstihdam Karnesi

İstihdam oranları (employment rates), mevcut işgücü kaynaklarının (çalışabilecek kişiler) ne ölçüde kullanıldığının bir ölçüsü olarak tanımlanmaktadır. Bu rakam, istihdam edilenlerin çalışma çağındaki nüfusa oranı olarak hesaplanır. İstihdam oranları ekonomik döngüye duyarlıdır. Ancak uzun vadede hükümetlerin yüksek eğitim ve gelir desteği politikalarından ve kadınların ve dezavantajlı grupların istihdamını kolaylaştıran politikalardan önemli ölçüde etkilenirler.

İstihdam edilen kişiler, bir önceki hafta en az bir saat kazanç getirici bir işte çalıştığını bildiren veya bir işi olup da referans haftası boyunca işe gitmemiş olan 15 yaş ve üzeri kişiler olarak tanımlanır. Çalışma çağındaki nüfus 15 ila 64 yaş arasındaki kişileri ifade etmektedir. OECD verilerine göre Türkiye'de çalışan sayısının nüfusa oranı 2023 ilk çeyrek itibarıyla 54.19'dur. Türkiye bu oranla 38 OECD ülkesi arasında 40.00 skora sahip Güney Afrika'nın ardından sondan ikinci durumdadır.

Türkiye'nin son yıllardaki çalışan sayısının nüfusa oranı rakamlarına bakıldığında 2019'un başından bu yana 50.55'ten 54.19'a yükselindiği görülmektedir. Pandeminin olumsuz etkilerinin ciddi bir şekilde görüldüğü 2020 yılının ikinci çeyreğinde bu oran

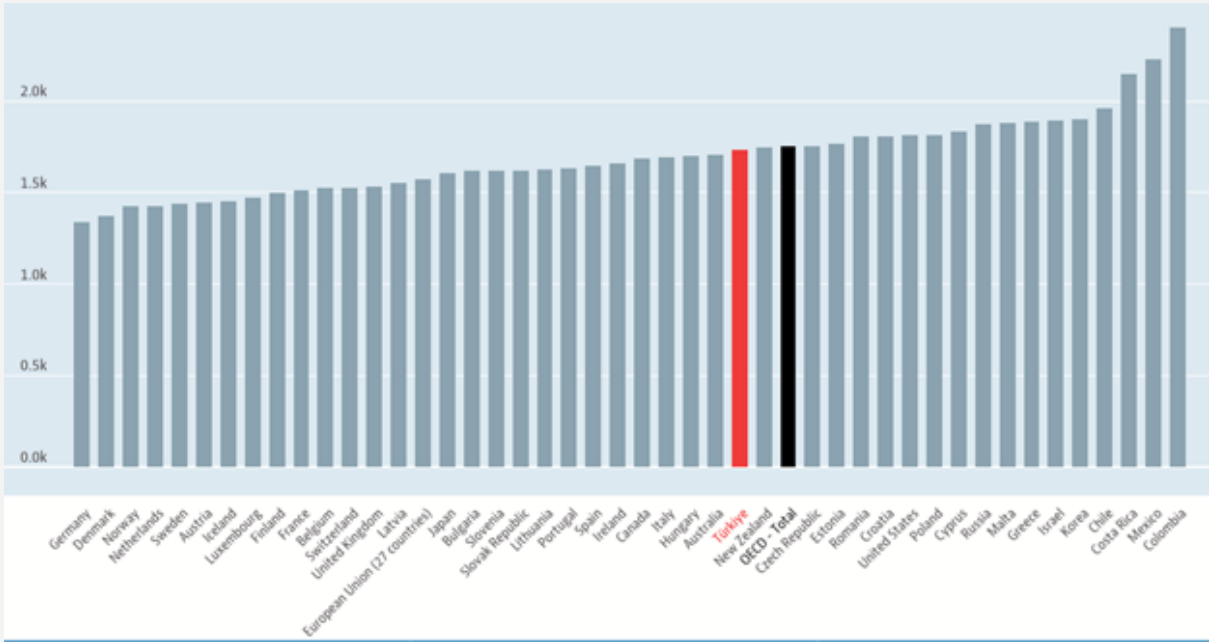
45.66'ya kadar düşmüştür. Nitekim bu dönemde diğer ülkelerde de ciddi düşüşler gözlenmiştir.

2023 yılının ilk çeyreği için 27 Avrupa ülkesinin ortalaması 70.29, OECD ülkelerinin ortalaması ise 69.91 olarak ölçülmüştür. Bu veriler Türkiye'nin çalışan sayısının nüfusa oranı seviyesinin oldukça düşük kaldığını ortaya koymaktadır. Elbette bu oran düşünülürken kayıt dışı ekonominin etkisi de göz ardı edilmemelidir. Türkiye'de ciddi miktarda sigortasız ve dolayısıyla da güvencesiz çalışan bir kesim bulunmaktadır. Resmi verilere yansımayan bu kayıt dışılık, Türkiye'nin çalışan sayısının nüfusuna oranını düşük göstermektedir. Bu yönüyle bakıldığında kayıtdışılıkla mücadele Türkiye'nin sağlıklı bir istihdam piyasasına ulaşması için elzem görünmektedir.

Türkiye'nin çalışan sayısının nüfusuna oranı, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında oldukça düşük olmasına rağmen ülkemizin çalışma saatleri istatistikleri ülke ortalamalarına göre yüksek görünmektedir. OECD verilerine göre yıllık ortalama çalışılan saat, bir yılda fiilen çalışılan toplam saat sayısının bir yılda istihdam edilen ortalama kişi sayısına bölünmesiyle elde edilir. Veriler, çalışanları ve serbest meslek sahiplerini kapsamaktadır. Bu gösterge, işçi başına yıllık saat cinsinden ölçülmektedir.

Türkiye bu endekste ölçülen 44 ülke arasında 27. sırada yer alıyor. Bu veriye göre ortalama olarak bir çalışan ülkemizde yılda 1732 saat çalışıyor. Kolombiya, Meksika, Kosta Rika ve Şili gibi gelişmekte olan ülkelerin başı çektiği bu endekste Türkiye de gelişmekte olan bir ülke olarak yıllık çalışma saatinin yüksek olduğu ülkeler arasında yer alıyor.

Almanya, Norveç, Danimarka ve Hollanda gibi gelişmiş ülkelerde yıllık çalışma saatleri 1300-1450 saat arasında değişiyor ve bu ülkeler en az çalışma saatlerine sahip. Bu sonuçlar da bizi işgücü verimliliği konusuna getiriyor. Türkiye OECD ülkeleri arasında çalışan nüfusunu işgücünde kullanma açısından son sıralarda yer alırken çalışan başına düşen çalışma süresi açısından yüksek bir rakama sahip. Dolayısıyla her bir çalışana düşen iş yükü oldukça fazla ve saat başına iş üretme kapasitesi bakımından verimlilik düşük.

Nitekim Avrupa Birliği'ne üye 27 ülkede yıllık ortalama çalışma süresi 1571 iken gelişmekte olan ülkelerin de yer aldığı OECD ortalaması 1752 saat ile Türkiye'nin 1732 saat olan verisine çok yakın. Gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde verimliliğin düşük olduğunun bir göstergesi olan bu veriler, işsizliğe ve ekonominin genel üretkenliğine bağlı olarak yıllık ortalama saat süresinin düştüğünü gösteriyor.

Türkiye'de emekçiler hem fazlaca mesai yapıyor hem de katma değeri yüksek iş üretilmiyorlar. İşverenlerin son yıllarda yükselen işçi maliyetleri ve diğer operasyon giderleri nedeniyle de daha az sayıda işçiye daha fazla iş yaptırma motivasyonlarının bu verilerin ortaya çıkmasında payı var. Elbette kayıtdışı çalışanların ölçülmemesinin getirdiği sorunlar bu veri için de söz konusu.

Yatırımların daha verimli sektörlere yönelmesi, çalışanlardan daha kısa sürede daha fazla verim alınabilmesi için gerekli görünüyor. OECD verileri bu bağlamda Türkiye ekonomisindeki işgücü verimliliği açısından yol gösterici bilgiler sunuyor.

Türkiye'nin LGBTİ Hakları Karnesi

Equaldex'in Dünya Eşitlik Endeksi, dünyanın her bölgesinde LGBTİ+ (lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel, queer, interseks) bireylere yönelik yasal hakları ve kamusal davranışları değerlendirmek için 0 ile 100 arasında (100: en eşit) bir derecelendirme

yapar. Her yıl yayınlanan endeks son derece geniş bir kapsama sahiptir ve 2023 yılı raporunda 197 ülkeyi puanlamıştır. Eşitlik Endeksi iki farklı endeksin ortalama puanlarının alınmasıyla ortaya çıkar. Bu endeksler, legal endeks ve kamuoyu endeksidir.

Legal Endeks

LGBTİ+ legal endeksi; eşcinselliğin yasal statüsü, eşcinsel evlilik, transseksüel hakları, LGBT ayrımcılığına yönelik korumalar, LGBT sansür yasaları ve daha fazlasını içeren 13 farklı başlıkta ülkelerin mevcut yasal durumunu ölçmektedir. Endekste her bir konu başlığı farklı şekilde ağırlıklandırılmıştır.

Örneğin, bir bölgede eşcinsel evliliğin yasadışı olması, nihai skor üzerinde, LGBT bireylerin orduda görev yapmasına izin verilmemesinden çok daha büyük bir etkiye sahiptir. Bu endekste her konuya bir toplam olası puan verilir ve %0 ile %100 arasında değişen bir derecelendirme ölçeği kullanılarak yasanın durumuna göre bir puan tayin edilir.

Bir konunun statüsü bilinmiyorsa, uygulanabilir değilse veya Equaldex'e veri eklenmemişse, konunun puanı tamamen atılır ve sıralamaya dahil edilmez. Bir yasanın bir bölge genelinde farklılık gösterdiği durumlarda (örneğin, eşcinsel evliliğin bazı eyaletlerde veya illerde yasal olduğu ancak diğerlerinde olmadığı bir ülke), puan tüm eyaletler veya iller arasında eşit olarak ağırlıklandırılarak ortalaması alınır.

Artık yürürlükte olmayan geçmiş yasalar bölgenin mevcut puanını etkilemez. Henüz yürürlüğe girmemiş olan yeni yasalar, yürürlüğe girecekleri güne kadar bölgenin puanını etkilemeyecektir.

Bu çerçevede içinde puanlanan ülkelerin LGBTİ+ hakları ve hukuki güvenceleri konusunda ortaya çıkan dünya tablosu, konunun anlaşılması, takip edilmesi ve ülkelerin karşılaştırılması için son derece verimli bir zemin sağlar.

Kamuoyu Endeksi

LGBTİ+ kamuoyu endeksi ise her ülkede saygın kuruluşların anket ve yoklamalarını kullanarak kamuoyunun LGBTİ+ bireylere yönelik tutumlarını ölçmektedir. Bu endeks, belirli bir bölgedeki tüm anketlerin sonuçlarının ortalamasına göre puanlanır. Genellikle ortalaması alınan değer, anketteki en "eşit" yanıttır.

Örneğin, bir ankette "Eşcinsel evliliği destekliyor musunuz?" sorusu sorulmuşsa ve insanların %56'sı "evet" demişse, "56" değeri kullanılır. Bazı durumlarda, anket çok spesifikse veya belirli bir grup insanı (Hristiyanlar gibi) içeriyorsa ve bölgenin genel tutumlarını tam olarak temsil etmiyorsa, anket sorusuna daha az ağırlık verilebilir.

Mevcut tutumları daha iyi temsil etmek için anketler, yayımlandıkları tarihe göre zaman aşımı ağırlıklandırma yöntemi kullanılarak puanlanır. Bu, en yeni anketlerin kamuoyu endeksinde daha fazla ağırlığa sahip olduğu anlamına gelmektedir. İçinde bulunulan yılın ve bir önceki yılın anketleri tam ağırlık almaktadır. Ancak, iki yıldan daha eski anketler için her yıl %75 oranında üstel bir azalma uygulanır.

Bu ağırlık azalması, kamuoyu endeksinin her zaman en son verilerden en fazla etkilenmesini ve değişen kamuoyu tutumlarını yansıtmasını sağlarken, kapsamlı bir genel bakış sağlamak için eski anketleri de dikkate almaya devam etmektedir. Kimi bölgelerde LGBTİ+ bireylere yönelik kamuoyu tutumuna dair veri bulunmamakta kimilerinde ise güncel veriye ulaşamamaktadır. Bu durumda bazı ülkelerin verileri endekse alınamaz bazılarının ise daha eski verilere göre puanlanarak verilir.

Türkiye'nin Durumu

Dünya Eşitlik Endeksi'nin metodolojisine ve puanlama sistemine dair bu girişten sonra ülkemizin bu konudaki durumuna geçebiliriz. Öncelikle tüm dünyada en LGBTİ+ dostu on ülkeyi sırasıyla belirtelim: İzlanda, Danimarka, Uruguay, Norveç, Malta, Hollanda, Kanada, İspanya, Andorra ve Küba. Endekste son on sırada yer alan ülkeler ise şöyle: Yemen, Moritanya, Filistin, Katar, Nijerya, Umman, İran, Somali, Afganistan ve Brunei.

Türkiye bu endekste 197 ülke arasında 40 puan ile 108. sırada yer almaktadır. 40 puan, Legal Endeks'te alınan 46 puan ile Kamuoyu Endeksi'nde alınan 33 puanın ortalamasıdır. Aşağıda Türkiye'nin sıralamada hangi ülkeler ile birlikte bulunduğunu görebilirsiniz.

 100. Bahrain	42	42	42
 101. Albania	42	72	12
 102. North Macedonia	42	71	13
 103. Paraguay	42	50	33
 104. Dominican Republic	42	48	35
 105. Namibia	41	46	35
 106. Georgia	40	68	12
 107. Madagascar	40	57	22
 108. Turkey	40	46	33
 109. Tajikistan	39	39	—
 110. Benin	38	58	19
 111. Moldova	38	68	8
 112. Central African Republic	38	38	—
 113. Samoa	38	38	—
 114. Djibouti	38	38	—
 115. Republic of the Congo	38	56	19
 116. Trinidad and Tobago	37	48	26

Türkiye verilerinin detaylarına baktığımızda homoseksüelliğin kanunla yasaklanmadığını ülkeler arasına girdiğini ancak eşcinsel evliliklerin yasak olduğunu görüyoruz. LGBTİ+ konusunun devlet kaynaklı bir sansüre uğradığını ancak eşcinsellere yapılan ayrımcılığın kimi bağlamlarda yasak olduğu raporlanıyor. Eşcinsellerin sıklıkla karşılaştığı ev bulabilme sorunu için ek bir koruma kanununa sahip olmayan Türkiye'de, eşcinsellerin askerlik yapması ise yasak. Aşağıdaki tabloda Legal Endeks puanlamasını oluşturan etkenlerin Türkiye'deki durumunu görebilirsiniz.

Türkiye'de LGBTİ Hakları

Eşcinsellik ✓ Legal		Eşcinsel Evlilik ✗ Tanınmıyor	
Sansür	✗ Devlet Tarafından Zorunlu	Cinsiyet Değişirme	✗ Legal, ancak Ameliyat Gerekli
Ayrımcılık	✗ Bazı Durumlarda İlegal	İstihdam Ayrımcılığı	✗ Sadece Cinsel Yönelim
Evlad Edinme	✗ Yalnızca Bekarlar	Askerlik	✗ İlegal
Cinsiyet Değişirme Terapisi	✗ Yasak Değil	Rıza Yaşı	✓ Eşit
		İkili Olmayan Cinsiyet Tanıma	✗ Yasal Olarak Tanınmıyor
		Barınma Ayrımcılığı	✗ Koruma yok
		Kan Bağışı	✗ Yasak Belirsiz erteleme)

Çeviri: daktilo1984

Türkiye'nin 40 olan ortalamasına göre daha düşük puan aldığı (33) Kamuoyu Endeksinde ise eşcinsel evliliklere karşı olma oranının yüzde 30, eşcinsel çiftlerin çocuk edinmesine karşı olma oranının yüzde 50, transeksüellere karşı olma algısının yüzde 65 olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla Türk kamuoyunun eşcinsellik konusuna karşıtlık bakımından ortalamadan üstünde olduğunu söyleyebiliriz.

Sonuç

Ağustos endeks bülteninde Türkiye ekonomisi açısından son derece ufuk açıcı verilerin derlendiği OECD işgücü verilerine ve LGBTİ+ hakları ve algısı açısından dünyanın gerçekçi bir tablosu sunan Dünya Eşitlik Endeksi'ne baktık. Ülkemizin son yıllarda siyasi anlamda daha otoriter bir rejime savrulmasının getirdiği ekonomik ve hukuki problemlerin sonuçlarını bu endekslerdeki sıralamalarımız da kendi alanları açısından gözler önüne seriyor.

Avrupa
Birliği **sivil
düşün**

Bu bülten Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğın sorumluluğu tamamiyla Daktilo1984'e aittir ve AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.